

EL-KUR'ÂN

Kavram kelimesi, Türkçedeki kavramaktan türetilmiş olup, Arapçadaki *mefhum, mana, mazmun ve tarif* kelimelerini içerir. Çünkü bütün bu kelimelerin içerikleri, zihin tarafından kavranılırlar. Mefhum, insanın herhangi bir kelimedenden anladığı mana demektir. Mazmun, kelimenin doğrudan veya dolaylı olarak içerdiği mana demektir. Tarif ise, adı konulan özneyi tanıtan cümle veya kelimeler demektir.

İstilahî manada yani mantık ilminde tarif küllîdir. Yani herhangi bir tarifin, tanıtılan özne kavramın içine giren öğeleri cami' (kapsayıcı) ve girmeyen öğelere mani (engelleyici) olması gerekmektedir. *İnsan* için “*O, düşünen bir canlıdır*” ifadesi ve tarifi gibi...

Konumuz olan *Kur'ân* kelimesinin kavram ve tarif oluşuna girişmeden önce, bu kelime ile ilgili yazılmış kitaplara da bakmamız gerekir... Ancak bu kitaplarda genellikle derleyici, toplayıcı bir tanım bulamıyoruz. Bu kitaplarda o kadar çok alternatifli tanımlar sunuluyor ki, Müslümanların en temel kaynağı olan bir kitabın isminin ne manaya geldiğini bilemez hale geliyorsunuz!

Evet Kur'ân kavramı için, efradına cami, ağıyarına mani bir tarif henüz bulunmuş değildir. Yani neyin Kur'ân olduğunu, Kur'ânın ne olduğunu bihakkın bilmiş değiliz... Halbuki; normal bir Arapça sözlüğe bakılsa, KRN ve KRE kelimelerinin etimolojisi çıkartılsa ve içinde *Kur'ân* kelimesi geçen 68 ayet taransa, çok açık, bedihî ve evrensel bir tanım bulunabilir; ifadeleri mucizeli olan harika Kur'âna... İşte:

İmam Şafii, Kur'ân Allah ile Resulü arasında kullanılan özel bir isimdir; müştakk (türetilmiş) değildir, diyor. Diğer alimler ise, Kur'ân ya KRN veya KRE'den müştaktır demişler.¹

Eğer KRN'den müştak ise, *bir şeyin eşi, benzeri, arkadaşı* manasına gelir. Ve eğer KRE'den müştak ise; bu da ya “kıraet” kelimesinden mübalağa masdarıdır. Veya toplanmış, derlenmiş kitap; veya hamile kalınmış ve doğrulmuş canlı nesne manasına gelir.

İşte bu kök bilgilerine ve Kur'ânın kendisini tarif eden ayetlerine dayanarak diyebiliriz ki:

“Kur'ân, kâinatın manevi bir karini (eşi)'dir. Onun okunuşu ve derlenmiş aklı ve şuurudur.”

Kur'ân, mana olarak kâinatın kıraeti ve kavlı-şarihi (tam tanımı) dir. Fakat lafız olarak o, Cebrailin telaffuzudur: “*O Kur'ân, kerim (iyi, doğru) bir elçinin kavlidir. O elçi gayb hakkında cimri ve verimsiz değildir...*”(Tekvir 19-25)

¹ Külliyyat-ı Ebul-Beka, Kur'an Maddesi

Bu ayetteki “**kavl**” kelimesi telaffuz manasındadır. Hakiki manasıyla *kıraet* ve *kavl* ise, manevî okuyuş demektirler. Türkçede en basit deyişimle **görüş** manasına gelirler. Kur’ânın tarifine gelince, diyebiliriz ki; *O, en geniş ve evrensel manasıyla vahiydir.*

Vahiy iki çeşittir. Biri özel bir kişi ile özel bir ihtiyaç için, Allah’ın doğrudan doğruya o kişiye ilka ettiği bir manadır. Biz bu kısma ilham da deriz. Diğer kısmı ise, Allah’ın, bütün kâinat namına, bütün esma-i hüsnâ’nın tecellisi ile belirli Peygamberlere, melekler vasıtası ile gönderdiği vahiylerdir. Birincisi özel ve doğrudandır. Diğerisi umumî ve vasıta ile. 2/97. ve 26/194. ayetler, Kur’ânın Cebrail vasıtası ile Hz. Peygamberin kalbine vahyedildiğini söyler.

Şura 51. ayet ise bu iki tür vahiy şöyle açıklar:

“Allah, hiçbir insan ile doğrudan konuşmaz: (Çünkü insan dayanamaz.) Ancak vahiy ile yani ilham ile... Veya bir perde arkasından; yani² bir elçi gönderir. O elçi Allah’ın izni ile O’nun istediğini vahyeder... Evet Allah, insanlarla konuşmaktan çok yücedir. Bununla beraber, O’nun hikmeti, alemlere vahiy göndermeyi gerektirir.”

İşte bu izahata ve Kur’ân kelimesinin içlerinde geçtiği ayetlere dayanarak diyebiliriz ki; Kur’ân kâinatın ruhu, hafızası ve belleğidir. Cebrail, Allah’ın izni ile o bellekten Peygamberlerin kalbine vahiy eder. Yani gizliden bilgi verir. Vahiy, gizli bilgi demektir. Bu vahiy ameliyesi, açıkça olmaz. Çünkü imtihan sırrına aykırı olur.

Kur’ân kelimesinin kök yapısı ve Kur’âna **levh-i mahfuz, kitab-ı mübîn ve ez-zikir** denilmesi, “*Kur’ân, kâinatın hafızasıdır*” dememize imkan sağlıyor. Ve bu manada diğer semavî kitaplar da, Kur’ân tarifi altına girerler. Ki İmam Ebu Hanife o kitapların da namazda okunması caizdir, demiştir. Nitekim Üstad Bediüzzaman “Kur’ân 6666 sene hükmetmiştir, diyor, 29. Mektup’ta...

Evet, vahiylerin iki temel özelliği vardır:

a) Gayb aleminin dili oluşları... Yani vahiy, rüya gibi gayb aleminin (tabir caiz ise) edebiyatını, sembollerini kullanır, dolayısıyla tabir, tevil ve tefsir isterler.

b) Ve onlar yani vahiyler, insanı gayb alemine bağladıkları için zikirdirler, yani insan için artı değerdirler. İnsanı o ebedi aleme bağlarlar, onu ebedileştirirler; ruhunun o alemlere açılması için imkan verirler. İşte bu sırdandır ki, özgün vahiylerin tercümelere, onların yerini tam tutmaz...

Sözü burada kısa kesip, o gayb aleminin diliyle bu gaybî deryayı tanımaya çalışalım:

1) “*Sana gelen bu vahiy, çok yüce bir bellektir (Kur’ândır.) Korunmuş bir levhadır.” “Kafirlerin onu yalanlamasından bir şey çıkmaz.” “Çünkü Allah, herşeyi kuşatmıştır. (Yani herşey o belleğe göre yürüyecektir.)” (Buruc, 19-22)*

² Burada “ew” edatı “we” manasına gelip açıklayıcı edattır. B. Said NUrsi, 12. Söz ve Muhammed Esed’in tefsirine bakılabilir.

2) “Biz bu belleğin (zikrin) okunuşunu kolaylaştırdık ki; insanlar ders alıp, onun canlılığıyla canlansınlar. Fakat çok az kişi ders alıyor.: Fehel min müddekir.” (Kamer, 17)

(Bu ayette istifham, azlık ifade etmek içindir. Yani insanlar bu vahiyden çok az ders alıyorlar.)

3) “Biz bu Kur’ânda (ve onun eşi ve karini olan kâinata) ders alınacak her nevi misali insanlar için tarif etmişiz.” (açıklamışız..) (Rum, 58)

4) “Bu Kur’ân, başta Benî İsrail olmak üzere, insanların onda ihtilaf ettikleri gaybî konuların çoğunu, onların hayatlarında uyguluyor.” (İcmali manalarıyla Neml 75, 76,77. ayetler ile Nebe 1-3)

5) “Bu ayetler, o (gaybî) Kur’ânın ve açık kitabın (kâinatın) belgeleridir.” (Neml, 1)

6) “Ben müslüman (dengeli) olmak ve o (gaybî) Kur’ân’a uymak için emralmışım.” (Neml, 92)

Neml 76. ayette geçen “**kasas**” kelimesi, uyarılma ve bir şeyi başka bir hakikate göre kesip biçme manasına geldiği ve kuru bir hikaye manasında olmadığı gibi, bu Neml 92. ayette geçen “tilavet” kelimesi de kuru bir okuma manasında değildir.

Maalesef; Kur’ânda geçen *kasas* ve *tilavet* kelimelerinin, birinci manaları uygulama, uyarılma ve fiilen tabi olmak iken en son ihtimal olan kuru bir okuyuş ve hikaye anlatış manalarına tefsir edilmişlerdir. Kur’ânın gaybî bir hakikati kaybolmuştur. Bu hakikat, Yusuf suresinin 1-3. ayetlerinde çok açık olarak görünüyor:

“Biz bu Kur’ânı sana vahiy etmekle, (gaybî olan) Yusuf kıssasını en güzel şekilde senin hayatın üzerinde uyguluyoruz.”

İşte gramerce ve lügatçe en birinci mana bu iken, gramere elverişli olmayan şöyle bir meal verilmiştir: “Biz bu Kur’ânı sana vahiyetmekle, en güzel kıssa olan Yusuf kıssasını sana anlatıyoruz.”

Bu gibi mealler yüzünden, Kur’ânın gaybî boyutu kaybolup normal beşeri bir hikaye ve anlatım haline gelir. Bediüzzaman ise, Kur’ânı tarif ederken, ısrarla, “Kur’ân alem-i şehadette gayb aleminin lisanıdır” deyip bu hakikate dikkatleri çekiyor. Ve Kur’ân, tabir, tevil ve tefsir ister, o normal beşerî bir söz gibi tercüme edilmez, diyor.

Ve Kur’ân, *mahluk değildir* diyen alimler de bu gaybî boyutu nazara almışlardır. Evet bu boyut, zamanüstü gayb aleminden olduğundan mahluk değildir, denilebilir. Evet, Kur’ân ilm-i ezeliyi temsil ettiğinden ve Allah’ın ezelfî sıfatları mahluk olmadıklarından Kur’ân mahluk değildir. O tarihî bir metin değildir. Bütün asırlara ve bütün asırlardaki bütün insan gruplarına hitab eden ezelfî, ilahî bir hutbedir.

Arapça oluşu ise, hususi bir tecellidir. Ve bütün tecelliler mahluk olduğu gibi; o da bu itibarla mahluktur, denilir.

ÖZETLERSEK

Kur'ân, din ve vahiy, kâinatın mantığı, ruhu ve şuuru olarak her zaman var olmuştur. Ve en son olarak, en geniş çapta Hz. Muhammed'in hayatında doğmuştur. Ve "Kur'ân el-Azim" (yaşanılan Kur'ân) olarak 1400 senedir, nev-i beşerin mukadderatına hakimdir. Çünkü o iki aleme sahiptir. O, ikili sisteme sahip olup gayb ve şهادete birden bakar. O, kendi hakimiyet dönemini şöyle tarif eder:

"Evet ey Muhammed, Biz sana yedi çifti (1400 seneyi) verdik. Ve ilaveten Kur'ân el-Azimi (Kısa da olsa bütün insanlıkta uygulanılacak bir dönemi) daha verdik." (Hicr, 87)³

Evet bu kadar sene, bu kadar güzel ve canlı meyveler veren bir kitap, elbetteki zamanüstüdür, gaybîdir, canlıdır. Ve samimidir ki, böyle verimli meyveler veriyor. Her millet ondan istifade ediyor.

Kur'ânın Arapça oluşu, onun asli bir yönü olmayıp sadece açık ve net olduğu manasındadır. Ki İslam alimleri müttefikan, Kur'ânın telaffuzu, yazısı ve harfleri mahluktur, demişlerdir. Fakat bunlar mahluk da olsa, kutsal bir hakikate zarf olduklarından, onlar da kutsaldırlar.

Kur'ânda; En'am 65'te, İsra 89'da, Kehf 54'te vurgulanan **ayetlerin tasrihi** kavramı, Kur'ânın bu açıklığını ve netliğini bildirmek manasındadır. Tasrif, ayetleri kullanma ve detaylandırma manasına gelir.

"Evet Biz, onu (o gaybî hakikati) Arapça bir Kur'ân (kitap) yaptık (açıkladık) ki; aklınızı kullanasınız." (Zuhruf, 3)

(Yani bu gaybî Kur'ânın Arapça inmesi ve net olması imtihan kapısının açılmasına sebeptir. Ve imtihanı kazanmak için, Allah size akıl vermiştir. Artık bu akıl ile imtihandaki riski yenip kazanmanız lazımdır.)

Kur'ânın bir ismi de *Kelimat-i İlahiye* olmasıdır. Bu manada Kur'ân, Kelam sıfatını temsil eder. Bu yönüyle o, zaman üstüdür. Allah'ın yedi sıfatından bir sıfattır. Onun için, Bediüzzaman Hazretleri, Kur'ânda birkaç yerde *Kur'ân* kelimesini, Allah ve Rab isimleri ile beraber kırmızı olarak yazmıştır.

Bu manada Kur'ân, ilahî bir yağmur gibi olup her asırdaki her grup insan onun o ezeli canlılığından feyiz alır ve hiçbir istifade, diğerine engel değildir. Eğer bu ezeli ve ilahî boyut onda olmazsa, onda çok değişik tezatlar bulunurdu. Halbuki, gerçek manada Kur'ân, bu yönüyle şaibelerden salimdir. Nisa suresi, 82. ayet bu hakikati şöyle ifade ediyor:

"Onlar (özellikle ehl-i kitap), bu Kur'ânı tedebbür etmiyorlar mı? Eğer Allah'tan başka bir kaynaktan olsaydı (yani ezeli olmasaydı) onda çok ihtilaflar bulurlardı..." (Özellikle tarih boyunca çok çelişkilere girerdi.)

³ Ayetin ebcedi ve cifri nüktelerinden anlaşılan bu özel dönem 87 senedir. Kur'anın Evrenselliği (Ek II) adlı kitabımıza bakınız.

(Ayette *indallahtan başka* ifadesi kullanılmıştır. *İndallah* (Allah'ın katı) ise, gayb alemini demektir. Çünkü Allah, mekandan münezzehtir.)

Bu manada Kur'ân, tecelliler ve hak anlayışlar itibarı ile efrad sahibi külli bir hakikat olur. Bütün olayların ve kâinatın ruhu ve bilinci hükmüne geçer. Bu yönüyle o, sonsuz bir deryadır.

“Denizler mürekkep olsa, ağaçlar kalem olsa, onun manalarını bitiremezler.” (Kehf, 109-Lokman, 28)

Bu yönüyle Kur'ân evrensel zikir ve ilahî bir bağ olan vahyi ve dini bihakkın temsil ettiğinden, ezeli koruma altına alınmıştır: *“Hiç şüphesiz vahyi ve zikri Biz indirdik ve onu koruyan da Biziz!”* (Hicr, 9)

Kur'ânın bu evrensel yönüyle beraber, Hz. Muhammed'in kalbine ve lisanına gelen ve şekillenen bir yönü daha var ki; bu yön de, o evrensel yönün canlılığını ve özelliklerini taşıyor. İşte bu yön, Kıyamet suresinin bu gelen dört ayetinde şöyle tefsir edilmiştir:

“Bir an evvel onu ezberlemek için dilini ona dolama! Hiç şüphesiz onu toplamak da onu ezberletmek de Bize aittir! Biz onu okuduğumuzda (yani hafızana, kalbine yerleştirdiğimizde) sen onun doğuşuna tabi ol! Sonra onun açıklaması (beyanı) Bize ait olacaktır.” (Kıyamet, 16-19)

(Ayette iki kere, muzaf ve marife olarak *Kur'ânehu* tabiri kullanıldığından iki farklı manaya gelir. Biri ezberletmek, diğeri okuyuş manasına gelir. Beyan kelimesi ise, Kur'ânın tefsiri manasına geldiği gibi, Kur'ânın manalarının kelimelere dökülüşü manasına da gelir. Bakınız Rahman suresi 1-4. ayetler)

Vahiy ve özellikle Kur'ânın vahyi ile ilgili olan bu dört ayetin, konusu kıyamet olan bu 75. surede zikredilmesinin çok hikmetlerinden iki hikmeti şudur:

1) Nasıl vahiy ve Kur'ân, kâinatın hafızasıdır. Asla kaybolmuyorlar... İnsanın da kalbinde ve bedeninde oluşabilen herşey, her ameli asla kaybolmaz, bir gün mutlaka ortaya çıkar.

2) Ve ne zaman bu evrensel vahiyler özellikle Kur'ân, gönüllerden silinse, işte o zaman kıyameti bekleyin, diye sure, bizi uyarıyor. Bu sure, vahiylerin unutulmasının ve kıyametin gelişinin ana sebebini şöylece dile getiriyor:

“Gerçekten vahiy ve Kur'ân evrenseldir. Fakat siz insanlar, dünyayı tercih ediyorsunuz ve ahireti bildiğiniz halde terk ediyorsunuz! Onun için kıyamet kopacaktır.” (Kıyamet, 20-21)

Bu münasebetleri bilmeyen bir kısım araştırmacılar, vahiy ile ilgili bu ayetler, neden bu surenin içine bir münasebet olmadan girmişlerdir, diye merak etmişlerdir. Risale-i Nur ise, *Kur'ân, kâinatın akli ve şuurudur, ne zaman zeval bulsa, dünya delirir, bir kıyamet kopar.* diye bu münasebeti tefsir etmiştir.

Bahaeddin Saęlam
